

Fantastik Çocuk Romanlarında Seza Kutlar Aksoy'un Eleştirel Yaklaşımına Bir Bakış

Tülin TANKUT*

Bilindiği gibi, gerçeği savunmak yazarın görevidir. Okura gerçeğin tehdit altında olduğunu yazın yoluyla duyurmak da bunun içindedir. Küreselleşmeyle birlikte çağımıza özgü bir gerçek bunalımı yaratıldı. Postmodern yaklaşımla gerçeğin bulanıklaştırılması edebiyata da yansdı. Serbest piyasa ekonomisinin gereği olarak kitap tanıtımı popülerleştirilirken edebiyatın vazgeçilmez öğesi “eleştiri”nin önü tıkandı. Böylece edebiyat dünyasında “muhalefet bilinci” yok olma noktasına gelip dayandı. Bu gidişata koşut olarak 90’lı yıllardan itibaren çağa özgü bir anlayışla üretilmiş fantastik ürünler, fantastik edebiyata zarar verdi. Bazı yazarlarımız kültür emperyalizmini çağrıştıran bu moda uymadı. Bazıları, fantastik edebiyatın düşünsel temelini benimseyip genel geçer değer yargılarının iç yüzünü göz önüne sermek üzere kolları sıvadılar. Gerçek dünyada

çocuğun, sorunlarla yüzleşmek yerine uzlaşmak zorunda bırakıldığının bilincinde olan çocuk yazarları da onlardan geri kalmadılar. Düşler ise, çocuğun gelişmesinde belki de yaşamsal gerekliliği olan, yararlı yanlısalmalardır. Ancak serbest piyasa mantığının etkisindeki eğitim anlayışı çocukların, geleceğin iş dünyasına göre yetiştirilmesini ön gördüğünden çocuğun hayallere dalıp “zaman harcamasına” karşıdır. Çocuğa reva görülen de, çabuk tüketilen; sistemin meşruluğunu destekleyecek, kültür endüstrisinin ürettiği fantastik ürünlerdir.

Fantastik dünya yazara eleştirileri için kolaylık sağlamaktadır. İşte bir sorgulama kültüründen gelen, çocuk edebiyatımızın tanınmış isimlerinden Seza Kutlar Aksoy da yapıtlarında gerçek dünyayı, fantastik öğeleri kullanarak sorgulayan yazarlarımızdandır.

Fantastik karakter, türünün bir özelliği olarak gerçek ile ilişkisini bütünüyle kesmez. Aksoy’un yapıtları da bu ilkeye uygun olarak kurgulanmıştır. Bu yapıyla, piyasada çok satan, sinema ve televizyon kültürünün etkisindeki fantastik ve bilim-kurguya dayalı çocuk kitaplarından ayrılır.

Bu yazıda Aksoy’un, gerçek ile düşselliğin (fantastik) işlendiği, ilkökul çağındaki çocuk okura hitap eden dört romanındaki eleştirel yaklaşımı değerlendirmeye çalışacağım.

* Hikâyecisi, tiyatro yazarı, eleştirmen.

1. kitap: *Tomurcuk ve Pembe Kedi*'nin başkahramanı Tomurcuk, her şeyi merak eden, sürekli sorular soran küçük bir kızdır. Çevresini incelemeyi pek eğlenceli bulur. Ama bazen çizmeyi aşar ve annesinin ördüğü “hayır”, “olmaz”, “yapma” denilen gö-

rünmez duvarlara çarpar. “Çelikten daha sert” olan bu duvarlarla delmesi şarttır, zira ceza olarak çizgi film izlemesi, gezmeye gitmesi yasaklanır (s. 8). Bir gün de “çamurlu ayakkabılarıyla yatağın üstünde hoplamanın” tadını çıkarırken annesi gene “olmaz” duvarını çeker. O da “düş gücünü olanca hızıyla çalıştırır”, “görünmez duvarı, görünmez olarak” atlayıp geçmeyi başarır. Ancak bazen düş gücü zayıflamakta, onu düş kırıklığına uğratmaktadır. Derken büyür, okula başlar. Sınıfını can sıkıcı bulmaktadır. Okumayı da geç sökecektir anlaşılan. Aksilikler peşini bırakmaz. Arkadaşlarıyla yakınlık kuramamıştır. En son evde annesi ve babasıyla yaşadığı tatsız olaylar, bardağı taşıran son damla olur. Ama düş gücü nelere kadir değildir ki! “Çiy damlasını”, “yere düşürüp ağlatır.” (s. 70) Ve Tomurcuk kendi-

dini “düş ülkesinde” bulur. (s. 30) Orada Pembe Kedi ile tanışır, arkadaş olurlar. Birlikte Tomurcuk’un evini aramaya koyulurlar. Bu serüven sırasında tuhaf bir karı-kocayla karşılaşılırlar. Tomurcuk onları tanımıştır. “Resim defterine çizdiği hayalindeki anne baba. (...) Bütün bunlar düş olmalı. Yarın anneme anlatınca çok gülecek” der arkadaşına. (s. 37) Öte yandan Tomurcuk’un kaybolması günün konusu olmuştur. Anne baba, kızlarını bulması için özel bir dedektif bile tutmuştur. Dedektif Şaban Domates ilk bakışta işinin ehli, çocuk haklarına saygılı biri izlenimi verir. Küçük kızın kaybolmasından ebeveyni sorumlu tutar. Onları çocuk yetiştirme konusunda aydınlatır. Araştırmalarını mahallede sürdürürken yanında medyadan bir ekip de vardır. Dedektif okula gider. Tomurcuk’un öğretmenini sorgularken aralarında şu konuşmalar geçer: “Tomurcuk kendisini öpmemi istemişti. Ben de okumayı öğrenirse öpeceğimi söyledim.” / (“Öpmediniz öyle mi?”) / (“Ödül hak eden verilir. Yalnızca okuyan öğrencilerimi öperim.”) / (“Okumadan öpseniz olmaz mı?”) (s. 56) Çevredekiler alkışlarla dedektifi desteklerler. Öğretmen serinkanlılığını korur ve sınıfındaki yetmiş beş öğrenciyi öpmeye kalkışsa mesleğini yapamayacağını söyleyerek kendini savunur. Kalabalık bu kez onu alkışlar. “Artık onu siz düşünün” der dedektif. Sırf çevreden takdir görmek için kullandığı “Önemli olan çocuklarımızı sevmek. Onları tanımak” (s. 57) klişelerini ağzında gevelerken annesinin kucağından fırlayan bir çocuk, “Baba! Baba!” diyerek dedektife koşar. Dedektif babalığı kabullenmez. Artık gerisi medyaya kalmıştır! Tomurcuk, medyada o çocuktan daha çok ilgi görür. Öyle ki, “On üç yaşında evlenen İngiliz kızından bile daha çok konuşulur... Tomurcuk dizileri çekilir...” (s. 59) Sonunda Tomurcuk gözlerini açar. “Kendi odasındadır. Perdedeki kedi motifine dikmiştir gözlerini.” (s. 70)

Fantastik dünyada kahraman gerçekte olduğundan daha özgürdür. Evinde sorunlarından bunalmış olan Tomurcuk da kendini daha rahat hissedeceği fantastik dünyaya geçmiştir. Bu yolculuk içinde birikmiş olan enerjinin açığa çıkmasını sağlamış; böylece uyumsuzluktan, can sıkıntısından kurtulup etkin bir özneye dönüşme fırsat yakalamıştır.

Yazar aile ve yakın çevrenin çocuğun kendini, toplumu tanınmasına yardımcı olduğunu göz önüne alarak olay ve olguları bilinçli bir rastlantısallıkla sunar. Dolayısıyla olaylar genellikle evde, sokakta, yakın çevrede başlar. Kahramanlar gerçeğe uygundur,

insansı özelliklerini korurlar. Diğer romanlarında da görülebileceği gibi yazar, aile içi iletişime özel bir önem verir. Ebeveynle birlikte zaman geçirme, iletişim fırsatı sağlar. İletişim kopukluğunun yol açtığı çelişki ve çatışmalara dikkat çeker. Çocuk, gerçekliği kendi öznel bakış açısıyla algılar ve bu çerçevede anlamaya çalışır. Yetişkin dünyasına yabancıdır. Ama Tomurcuk'un ebeveyni bunu dikkate almaz. Örneğin evde hep babanın dediği olur. Tomurcuk ise duyarlı bir çocuktur; düşlerinde ailesinden ve okuldan beklentilerini açıklar.

Peki, çocuk aile içinde özgür değilse, toplumsal yaşamda karşılaşacağı haksızlıklarla nasıl mücadele edebilir? Yazara göre, hiyerarşik ilişkilerin baskıcı yapısı değişmeye, dönüşmeye açıktır. Demokratikleşmenin de, toplumun en küçük birimi olan aileden başlaması gerekir. Yetkecilğin bir diğer kaynağı okuldur. Tomurcuk'un kişiliği ne ebeveyninin ne de öğretmenin beklentilerine uygundur; o, içinden geldiği gibi davranan bir çocuktur. Dolayısıyla okulda da baskıcı bir tutumla karşılaşır. Öğretmeni, başarı ve başarısızlığı, toplumsal köklerinden yalıtarak kişisel özelliklere indirgemesiyle, günümüzün bireyci anlayışını gözler önüne serer. Ancak Tomurcuk baskılar karşısında mizaha sığınır, kaçamak yanıtlarla durumu geçiştirir. Yetişkinlerle yaşadığı sorunlarda tartışmayı göze alır, çözüm yolu olarak uzlaşmayı ise reddeder.

Aile ve okuldan sonra medya etiğini eleştirir yazar. Babasını arayan çocukla Tomurcuk'un başına gelenler ekranlara getirilirken, reyting uğruna etik değerler çiğnenmiştir. Ayrıca detektifin iki yüzünlüğü ortaya çıkarılarak çocuğa, "görünüşe aldanma" iletili verilir. Hiper yorum riskini alarak şunu da söyleyebiliriz: Tomurcuk'un kaybolması, kadının toplum içinde "görünmezliğini" getirir akla. Yolculuğu sırasında kendine yetmeyi gerçekleştirebileceği deneyimler kazanması onu "görünür" kılmıştır. Pembe Kedi de "susturulmuş" çocuğun "iç sesi" olarak yorumlanabilir.

Özetle yazar, gerçeğin sorgulanmasında düş gücüne önem verir. Tomurcuk, düş dünyasında gerçekleştirilmesi olanaksız bir serüvene atılmış ama sonunda gerçek yaşamına geri dönmüştür.

2. kitap: *Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde* adlı romanda Tomurcuk, sınıf arkadaşı Elvan'ın altın bileziklerine ve küpelerine özenir. "Annesi ile babasının kendisini ne kadar sevdiğini sınamak" için onlardan altın bilezik ister. (s.19) Ama "İnsanın değeri hiç altınla, pırlanta ile ölçülür mü?" diye annesinden azar işitir. (s. 20) Kucağında kedisiyle televizyon izlerken ekranda Süpermen belirince içinden şöyle geçirir: "Ne olur Süpermen'in kızı olayım. Bana altın bilezik alsın. Annem de Pamuk Prenses olsun." (s. 24)

TOMURCUK VE PEMBE KEDI
ALTIN PEŞİNDE
Seza Kutlar Aksoy

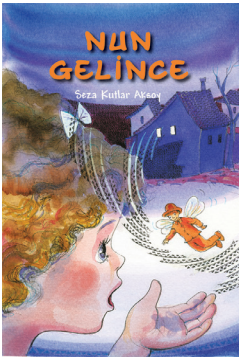
Tomurcuk kedisiyle altın aramak için yine düşsel bir yolculuğa çıkar. Altın peşinde koşan başkaları da vardır. Köylüler onlara tepkilidir: "Altını siyanürle arayacaksınız. Siyanür zehirdir. Toprağımız zehirlenecek. Bir daha meyve sebze ekemeyiz." (s. 61)

Yazar bu romanında zenginlikle mutluluğu birbiriyle ilişkilendiren toplumsal algıya karşı bu iki kavramı tartışmaya açar. Mutluluk, insanın maddi koşullarına bağlıdır ama maddiyat da her zaman mutluluk getirmez. Alışıl gelmiş sarsmak için de popüler kültürün ikonlarından Süpermen, Pamuk Prenses ve Kraliçe'yi, farklı yorumlarıyla olayların içine yerleştirir. Çocuklarımız küçük yaşta dış kaynaklı çizgi film izlemeye alış-

tırılır. Kitle iletişim araçları çocuğun isteklerini göz boyama yoluyla çizgi filmi kullanarak sömürür. Sömürü posterden, çıkartmadan kupaya, tişörte okul çantasına tüm tecimsel alanı kaplar. Romanda olaylar ilerledikçe bu ikonların iç yüzleri de yavaş yavaş ortaya çıkar. “Güç” simgesi Süpermen hırsına yenik düşer; okurun “halk kahramanı”na (s. 76) duyduğu güveni sarsacak tutarsız davranışlar sergiler. Güzelliği ve masumiyetiyle kız çocuklarının idolü olan Pamuk Prenses pasaklı, sorumsuz bir ev kadınına dönüşür. Kraliçe, eşi sayesinde kazandığı tacını kaybetmiştir. “*O artık güçsüz biridir.*” (s. 41) Ama kaybetmediği iki şey vardır: Biri güzellik tutkusu, öteki toplumun değer yargılarının yansıdığı Ayna’sı. Gerçek yaşamda olduğu gibi, toplum kadından güzelliğiyle var olmasını beklediğinden o da güzel olmayı tutku hâline getirmiştir. Ama güzellikte Pamuk Prenses ile yarışacak gücü kalmamıştır. Pamuk Prenses’i eşi Süpermen’den ayırıp Süpermen’in gücünü elde etmeyi planlamaktadır. Tıpkı masaldaki gibi kendisinden beklenen kötülükleri yapar. Yalan söyler, herkesi üniversitede öğretim görevlisi olduğuna inandırmaya çalışır. Ama kimseyi kandıramaz. Yazar bu üç ikonu, popüler kültürün taşıyıcıları olma formundan soyarak sıradanlığa yazgılı kılar. İnsanların kendi gücüne güven duymasını ister, sahte kahramanlarıninkine değil. Öte yandan siyanürle altın aranmasına köylülerin tepki göstermesi gibi toplumsal olayların, çocuğun gözünden nasıl görüldüğünü gözler önüne sererek çocuk okura eleştirel bir okuma yapabilmesi için ipuçları sunar. Sosyal sorumluluğu aile ve okuldan toplum ölçeğinde genişletir; yasa dışı yapılan işler karşısında hak aramak için yasal yolu gösterir: “*Köylüler bir dilekçe yazıp imzalarlar. Mahkemeye başvururlar.*” (s. 69) Bireyin gereksiniminden fazla tüketmesinin, açgözlülük, hırs ve tamahkârlığın çevreye verdiği zarar ve insan üzerinde yol açtığı yozlaşmaya dikkat çeker. Ama romandaki kahramanların dönüşümünü ülküselleştirmez. Tomurcuk’un bencillik, kıskançlık ve haset duygularının, yardımlaşma ve dayanışmaya evrilme sürecinin nasıl sancılı geçtiğini buna örnek olarak gösterebiliriz.

Ayrıca denilebilir ki, Tomurcuk birilerinin yardımı yerine kendi çabasıyla evine dönseydi, çocuk okur üzerinde daha yüreklendirici bir etki bırakabilirdi. Yazar özgürlük, bağımsızlık vb. konularda temkinlidir. Tomurcuk buna hazır değildir. Çocuğun gücü gerçekliği değiştirmeye yetmez. Yazar başına buyrukluğu, kuralsızlığı özendirecek ileti vermekten kaçınır. Toplumsal bir varlık olarak insanın uyması zorunlu olan kurallar vardır yaşamda. Çocuğun ailesinin koruması altında olması gerektiğinin altını çizer. Her iki metinde de Tomurcuk yolculuğun çekim gücüne karşın evini özler!

3. kitap: *Nun Gelinçe*’nin başkahramanı Cansu, can sıkıntısından patlamak üzere

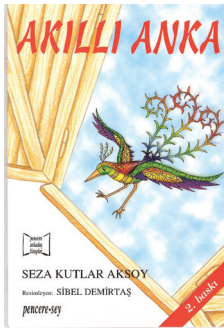

redir. Annesi, her zamanki hâlden anlamayan tavıyla büsbütün canını sıkılmaktadır. Küçük kız düşlerine sığındığı bir anda, paniğe kapılır. “*Anne... Neredesin? Ben kayboldum,*” diye mırıldanıp yürümeye başlar. (s. 13) Yolda ayakkabı boyacısı Dumçuk ile tanışır, birlikte “Her Derde Deva” mağarasına giderler. Cansu orada evini bulması için kendisine yardım etmek isteyen arkeolog Nun ile tanışır. Nun’un yaşadığı gezegen para hırsı yüzünden insanlarca tahrip edilmiş, kalan bölgede yaşayabilmek için diğerleri kendilerini küçültmek zorunda kalmışlardır; öyle ki Nun bebe sığacak kadar ufalmıştır. Nun gezegenin başına gelenler konusunda dünyalıları uyarır. Ama onlara uymaktan da kendini

alamaz. Bu yüzden “Her Derde Deva”dakiler tarafından büyüme cezasına çarptırılır. Öte yandan Dumçuk ve Cansu eski bir sarayın kalıntıları arasındaki mücevherlerin peşindedirler. Dumçuk yoksulluk yüzünden yollara düşmüştür. Cansu ise Funda'nın giysilerini kıskanmıştır. “*Baştan aşağı marka. (...) Onun ise hiç böyle giysileri olmamıştır.*” (s. 58) Ancak tatsız olaylar birbirini kovalar. Cansu “*Allah kahretsin şu paraları!*” der sonunda. (...) *Zaten başlarına ne geldiyse o paralar yüzünden gelmiştir. Dumçuk ölmek üzere-dir.*” (s. 80) Cansu kendiyi hesaplaşır, hatalarını kavrar. Dumçuk ile birlikte tarihî eser kaçakçıları yakalatmayı başarırlar. Televizyoncular gelir yanlarına. Ama onlar reyting değil haber peşindedirler. Çocukları yaptıklarından ötürü kutlarlar. Nun da Cansu'nun yardımıyla gezeğine döner.

Yazar bu romanında da 2. kitapta olduğu gibi, tüm değerlerin para ile ölçüldüğü tüketim toplumunu eleştiri konusu yapar. Tüketim ideolojisinin bireyde yarattığı sahip olma tutkusu, doyumsuzluk gibi zaafların sevgi, dostluk, paylaşım vb. değerler üzerindeki yıkıcı etkilerini sorgular. Arkadaşlığın ise dayanışmayı teşvik edici rolünü vurgular. Cansu, “*Eğer param olursa, çocukların okula gitmesini isterim.*” der spikere; arkadaşı yoksul Dumçuk, Engin ve ötekileri kastederek. (s. 84) Nun'u uçurmak için de çözümü çocuklarla birlikte bulurlar: “*Çoğunun 'Uygun Bebeği' vardır. Deneyimli ve bilinçlidirler. Çok istedikleri bir şeyden, başkaları için vazgeçmenin bir erdem olduğunu öğrenmişlerdir. Uygun Bebek için uçmaktan bile vaz geçebileceklerdir.*” (s. 85) Ancak bir sorunu çözmek için her şeyden önce istekli ve kararlı olmak gerektiğinin altı çizilir. Aynı şekilde dünyada başka insanların, başka canlıların var olduğu ve havanın suyun kıymetinin bilinmesi gerekir, iletisi verilir. Cansu, Nun'un yaşama dair söylediklerinden etkilenir. Annesinin, eşinden çekindiği için durmadan yalan söylediğinden yakındığında, Nun'un yanıtı “*Ne yazık ki insanlar baskı altında kalınca yalana sığınıyorlar*” olur. (s. 47) Bu etkileşim sayesinde Cansu, geleceği için annesinin yazgısına benzemeyen özgür bir kadın portresi çizer kendisine.

4. kitap: *Akıllı Anka* romanı, Almanya'da geçer. İbo, sınıf arkadaşı Peter'e doğum günü için bir anı defteri alır. Defterin kapağındaki “*o tuhaf kuş, mavi gözlerini İbo'ya dikmiş, 'Beni al' diyordur sanki. Defteri sıkıca saran bant, kuşun zümrüt yeşili kuyruğundan yapılmıştır. Siyah, kocaman bir 'Akıllı Anka Kuşu' nun (...) altında şu yazılar vardır: 'Akıllı Anka Kuşu'na gidin. Çağın problem çözücüsüne. Akıllı Anka, sizin beyniniz ve en*

zeki dostunuz olacak. Akıllı Anka herkesi sever. Sorunlarınızı o hemen çözer.” (s. 11) İlk bakışta kişisel gelişim kitaplarının reklamına benzeyen bu sözler, İbo'yu etkilemez. “*Hiç defter insanın sorunlarını çözer mi?*” (s. 48) diye düşünür. Kız kardeşi Bitirim ise kuşa hayran kalmıştır, “*Defter çözmez ama bu kuş çözer değil mi?*” (s. 48) diyerek ağabeyinin düş gücünü kıskırtır. İbo bir de bakar ki kuş canlanmış! Onu herkesten gizler. Serüven başlar.

Küreselleşmeyle birlikte çok kültürlülük, önemli bir olgu olarak çocuk edebiyatını da etkiledi. Ancak Aksoy bu romanında, genel geçer klişelere rağbet etmez; farklılıklara saygı ve hoşgörü izleğini, okurun toplumsal gereksinimlerini karşılamaya yönelik bir yaklaşımla işler. Her şeyden önce İbo'nun sınıf arkadaşları arasındaki Alman, İngiliz, Türk gibi farklı kültürlerden çocukların, çocuk olmaktan kaynaklanan ortak özelliklerine

dikkat çeker. Bayan Müller ile emperyalist Batı'nın aydınlık yüzü olan; anlayışlı, ırkçılığa, yabancı düşmanlığına karşı, gurbetçilerin sorunlarına duyarlı, olumlu bir öğretmen portresi çizer. Öğretmeni, İbo ile edebiyat dâhil olmak üzere çeşitli konularda sohbet ederek ufuk açıcı konuşmalar yapar. İbo, satıcı kızıdan öğrendiği mitolojideki Anka kuşu öyküsünü öğretmeninin aktardığı yeni bilgilerle zenginleştirir ve kendi durumunun Anka kuşuna benzediğini düşünür. Peter, Bertha, Anna ülkelerini sınıf arkadaşlarına tanıtmak için çeşitli etkinlikler yapmaya heveslenmişlerdir. Bayan Müller'in teşvikiyle İbo da Türk Günü düzenlemeye karar verir. Kuş, Peter'in düzenlediği İngiltere Günü'nü kastederek "Peter'i mi taklit edeceksin yani?" diye eleştirilene başlar. Tartışırken Kuş'un verdiği esinle İbo'nun aklına parlak bir fikir gelir: "Bütün sınıfı Türkiye'ye götürmek." (s. 74) 23 Nisan kutlamalarını da orada yapacaklardır. Düş, İbo'nun azmi ve Bayan Müller'in ve diğer yetişkinlerin destekleriyle gerçekleşir.

Yazar, Türkiye gezisi üzerinden toplumsal yozlaşmaya karşı yitirmekte olduğumuz insani değerlere sahip çıkmamız, kendi değerlerimizi korurken evrensel değerlere açık olmamız gerektiği iletilisini verir. İbo'nun babasıysa evrensel değerlere uzak durmaktadır. Kızı Bitirim, "Ağbim Anna'yla evlenirse, ben de Hans'la evlenirim işte!" deyince, çok kızar, karısıyla birlikte kızın ağzına biber süreceklelerini söylerler. Az önce oğlu için "Büyümüş de aşık olmuş" (s. 55) diye keyiflenen ve "Aşık olmak başka, evlenmek başka" ayırımı (!) koymayı da ihmal etmeyen ama "Ne yalan söylemeli, pek de güzel oluyor canım Alman kızları" (s. 57) sözleriyle hem ırkçı, hem de cinsiyetçi önyargılarını ortaya döker. Karısı da aynı yargılayıcı tutum içindedir. İbo, değişime dönüşüme açık bir çocuk, kız kardeşi Bitirim, etken (aktif) bir özne olarak görünürler kitapta. Yazarın ilk üç romanında da bu konuya odaklanması boşuna değildir. Demokrasi eğitimi aile içinde başlayıp eğitim kurumları, iş, siyaset ve diğer çevrelerde gelişir çünkü.

Yazarın bu romanı diğerleri gibi felsefi esinler taşır. Romanlarda, somut bireysel deneyimlerin sınındığı felsefi düşünelere yer verilmiş, soyutlamalardan kaçınılmıştır. Söylemek gereksiz, yazarın edebiyatla felsefeyi harmanlama çabası çocuğun, karşıtlar üzerine düşünme, olaylara sorgulayıcı, eleştirel bir bakış açısından bakma ve yaratıcılığının uyandırılması konusunda beceri kazanmasına katkıda bulunacağı açıktır. Birkaç örnek vermek gerekirse; "Acaba kedi mi konuşuyor? Yoksa kız mı miyavlıyor?" (1. Kitap, s. 47), "Sen ne dersin Pemboş? Biz masalda mı yaşadık, yoksa gerçekte mi? Eğer gerçekte yaşadysak nasıl masal gibi oldu? Masalda yaşadysak nasıl gerçek oldu? Üff! Yine şaşırđım. Bir şey söylesene." (2. Kitap, s. 87), ("Bütünden parçaya gidecekti. Aklına gelen ilk soruyu sordu: Gezegen neden patladı? Çünkü ben oyunu para kazanmak için oynadım (...) Peki sonunda ne oldu? İnsanlar öldü, yerin altı üstüne geldi. Ben yanlış yaptım. Peki, parçadan bütüne nasıl olur? Ben ne yaptım? Yanıtı vermekten korktu (...) Oyunu baştan yanlış oynadığını düşündü. Para kazanmak için oyun bile oynanmaz. Para insanı baştan çıkarır. Gezegeni korumak için oynamalı." (s. 77) Rehber'in meslektaşısı Nun ile konuşması: "Geçmişinizi korumazsanız geleceğiniz olmaz. Dün, bugün, yarın, hepsi bir bütün. Şu sonsuz evren gibi, akıp giden zaman da bizim algılamamıza bağlı.) (3. Kitap, s. 66), "Anka. Evet. Kendini yeniden yaratmanın tılsımlı sözcüğü bu. Yeniden doğmak... Ah! Kendi küllerinin arasından kendini doğurmak..." (4. Kitap, s. 65)

Öte yandan kelime oyunlarıyla okuru düşünmeye yönlendirir. Türkçedeki zengin deyimler dağarcığından yararlanır; bazen deyimlerin gerçek anlamlarını bulmayı okura

bırakır. Romanlar, ilkokul çocukları için yazılmış olmasına karşın yazarın felsefi yaklaşımı, ebeveyn, öğretmen gibi yetişkinlerin de ilgisini çekecek düzeydedir.

Sonuç:

Kuşkusuz gerçekliğin, okurun sorgulamasından daha zengin bir içeriği vardır. Seza Kutlar Aksoy da tek yönlü bakış açılarından kaçındığından kitaplarının sonunda bir “bitmemişlik” havasının egemen olduğu görülüyor.

İleti, metnin dokusuna gizlenerek, yazınsal değerini zedelemeyen sunulmuştur.

Olaylar eğlenceli bir üslupla aktarılırken bireysel ve toplumsal sorunların eleştirisinde gerilimi hafifletmek için mizah, etkili bir araç olarak kullanılmıştır.

Çocuğu sıkacak düzeyde öğretici olma, ders veren konumuna düşme gibi olumsuzluklar da yazara yabancıdır. Aksoy, çocukta nedeni belirsiz korkular yaratmamaya özen gösterir, bilimsel bilginin önemini vurgular.

Romanın çocuk kahramanlarına belirgin bir biçimde sorumluluk yüklemeyi. Yetişkinin üstünlük taslayacağı, çocuğu ezebileceği bir konuşma tarzına izin vermez, olduğunda da eleştirir.

Yetişkinleri, çeşitli yönleriyle roman kahramanı çocuğun gözünden tanıtır ve onların da eleştirilebileceğini sezdirir.

İnsanların yaş, ırk, din, dil, cinsiyet gibi farklılıklarına karşın birbirlerini anlayabilmeleri için iletişimin önemi üzerinde durur.

Yazarın üslup ve dil özelliklerinin incelenmesi ayrı bir yazı konusu olmakla birlikte Aksoy'un kitaplarının çocukta okuma sevgisi uyandıracak nitelikte olması, bu konuya da kısaca değinmeyi gerektiriyor. Aksoy her şeyden önce alçak gönüllü, içtenlikli, ön yargısız bir yazardır. Çocuk okurun onun kitaplarıyla etkili bir iletişim kurmasında bunun da önemli bir rol oynayacağı beklenir. Öte yandan metinde merak ve heyecan öğelerini canlı tutma, akıcı, dinamik bir dil ile Türkçeyi doğru kullanma gibi üslup özellikleri dikkat çekmektedir. Deyim yerindeyse Aksoy'un başarısı üslubunda gizlidir.

Çocuklarımızın nitelikli okur olmaları için bu tür nitelikli çocuk kitaplarına gereksinim var. Ayrıca popüler kültür, çocuk kitaplarından daha etkilidir; bu tür kitaplar popüler kültürü sarsacak bir etki de bırakabileceğinden önemsenmelidir.

Çizgi: Bekir Gürgen